

Rédei Károly

1932. április 11. – 2008. augusztus 16.

Meghalt Rédei Károly, a mindenkori uralisztika legeredményesebb művelőinek egyike. Évek óta súlyos kór kínozza. Akik közéről követték küzdelmét, nem kételkedhettek a végben, de mégis megrendítette őket a hír, hogy 2008. augusztus 17. napjának hajnalán a budapesti Korányi Szanatóriumban „bevégeztetett”.

1932. április 11-én látta meg a napvilágot az akkor még önálló községként létezett Kiskanizsán (amely ma már Nagykanizsa városának része) egy egyszerű iparos családban. A jóeszű gyerek a nagykanizsai piarista gimnáziumnak köszönhető, hogy megnyílt előtte az egyetem világa, a tudás birodalma. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a magyar nyelv és irodalom tanulmányozása során került anyanyelve rokonságának bűvkörébe. Szerencse kísérte életútján: a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársaként aspirantúrárt kapott, amelynek eredményeként megírhatta disszertációját a zürjén nyelv névutóiról, amelyben a votják nyelv ugyanezen kategóriáját is tárgyalta, s egyúttal a nyelvcsaláddal kapcsolatos fontos hang-, alak- és mondattani, valamint etimológiai következtetéseket fogalmazott meg. A nyelvtudomány doktora titulusát megszerzendő a vogul nyelv zürjén jövevényszavait dolgozta fel. Egész tevékenységének középpontjában a „mi nyelveink” és a szomszédaiak közti kapcsolatok vizsgálata állott, lett légyen szó akár „uráli–uráli”, akár „uráli–szláv”, „uráli–germán”, „uráli–törökségi” lexikális, morfológiai, szintaktikai kapcsolatokról. E széles skálán a legfontosabb elem talán mégis a szókészlet eredetének kutatása volt. Ebbéli tevékenységét a szakterület egyik meghatározó jelentőségű magyar képviselője, Hajdú Péter egy recenzióban úgy fogalmazta meg találóan, hogy Rédei „Berufsetymologe”. Széleskörű nyelvismerete, páratlan szakirodalmi tájékozottsága, élénk, ám fegyelmezett alkotói fantáziája tette lehetővé, hogy e tudományterület legeredményesebb művelőjévé lett az uralisztikában. Miután a Lakó György kezdeményezte etimológiai szótár („A magyar szókészlet finnugor elemei. I–III.” Akadémiai Kiadó, Budapest. 1967–1978) társszerkesztőjeként a kollektív munkálatok vezetésében is kellő tapasztalatokat szerzett, tudományterületünk legnagyobb etimológiai munkálatát indította útjára, amelynek a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete osztályvezetőjeként irányítója és szerkesztője volt: „Uralisches Etymologisches Wörterbuch. Band I–III.” (Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden. 1988–1991).

Szinte mellékes e gazdag életműben, de mégis említésre érdemes, hogy a nyelvhasználatok, azaz a nyelvhasználatokkal bajlódó botcsinálta nyelvészek népbudító tevékenysége mellett sem ment el szó nélkül, két kiadásban is hozzáférhetővé tette a nyelvészeti csodabogár-tenyésztők termékeit pellengérré állító és tudomány-népszerűsítő, felvilágosító jellegű könyvecskéjét: „Östörténetünk kérdései. Magyar Östörténeti Könyvtár 11.” (Balassi Kiadó, Budapest. 1998), „Östörténetünk kérdései. A nyelvészeti dilettantizmus kritikája.” (Második, bővített kiadás. Magyar Östörténeti Könyvtár 18. Balassi Kiadó, Budapest. 2003).

A tudományos kérdésekről folytatott írás- és szóbeli vitáknak mindig szenvedélyes hangú, de mértéktartó résztvevője volt.

Tudományos eredményeinek töredékes felsorolása után tudományszervezői tevékenységét is érdemes ugyancsak röviden feleleveníteni: a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének osztályvezetője volt, tudományos disszertációk vezetőjeként tevékenykedett, a Bécsi Egyetem Finnugor Tanszékének és az ott kialakult, időközben legendás hírűvé vált szakkönyvtár megalapítójaként is ismertté vált, Európa második legrégebb nyelvtudományi szakfolyóiratának, a Nyelvtudományi Közleményeknek éveken át technikai szerkesztője, majd társszerkesztője és szerkesztőbizottsági tagja volt, több tudományos társaságnak, szervezetnek (pl. a Magyar Tudományos Akadémiának, a Finn Akadémiának) tagja vagy tisztségviselője volt; magyar és külföldi kitüntetések is jelzik, hogy a legszűkebb diszciplínán kívül is ismert és megbecsült a tevékenysége.

A tudományos utánpótlás nevelésének kevésbé látványos formája is szívügye volt, ti. az MTA Finnugor Osztályának kezdő kutatóit heti rendszerességgel vezette be egy-egy általa is

kutatott uráli nyelv rejtelseibe és türelmesen magyarázgatta e nyelvcsalád jelenségeit, kutatásuknak esetleg sikerrel kecsegtető módjait. A jelenlegi magyarországi finnugristák jórésze közvetlenül vagy közvetve kapott tőle nélkülözhetetlen útvalót.

Sokan szerették, tisztelték, s akik személyesen is ismerték, szívesen fognak rá visszaemlékezni, amíg élnek, a későbbi utókorban pedig már csak nézetei és eredményei fogják éltetni.

Honti László